

BILTEN RG35

Bilten radne grupe za Poglavlje 35
Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji

NACIONALNI KONVENT

Nacionalni konvent o Evropskoj uniji predstavlja stalno telo u okviru kojeg se vodi tematski strukturirana debata predstavnika državne administracije, političkih partija, nevladinih organizacija, stručnjaka, privrede, sindikata i profesionalnih organizacija, o pristupanju Srbije Evropskoj uniji.

RADNA GRUPA 35

Cilj Radne grupa za pregovaračko poglavlje 35 jeste da pomogne proces normalizacije odnosa i unapredi život građana Srbije i Kosova kroz zastupanje predloga praktičnih politika, konkretnih rešenja za implementaciju Briselskog sporazuma i kroz promociju vrednosti Evropske unije.

Radna grupa je otvorena za sve organizacije civilnog društva, profesionalna i akademska udruženja i pojedince-eksperte koji se bave ovom temom.

POZICIJA I ULOGA VERSKIH ZAJEDNICA I CRKAVA U PROCESU POMIRENJA I NORMALIZACIJE ODNOSA BEOGRADA I PRIŠTINE

Sažetak analize

Aleksandra Popović
Fondacija Konrad Adenauer Beograd
aleksandra.popovic@kas.de

Jelena Jorgačević Kisić
Forum za religiju, medije i kulturu sećanja
jjorgacevic@hotmail.com

Tok normalizacije odnosa, proces postizanja sporazuma Beograda i Prištine, organizacije civilnog društva uglavnom karakterišu kao politički netransparentan i društveno neinkluzivan. Bez odgovarajućeg uključivanja lokalnih aktera, uzroci konflikta se samo preusmeravaju sa makro na mikro nivo (Plänitz & Gajic, 2017).

Ni Briselski sporazum, niti drugi dokumenti, a neretko i nevladin sektor, ne spominju crkve i verske zajednice kao društvene aktere ili faktore značajne za proces pomirenja u post-konfliktnom kosovskom društvu.

S druge strane, međunarodni primeri pokazuju važnost istih, a u svojim teorijskim postavkama, odnosno kako je prvobitno zamišljena, takozvana track II i track III diplomatija prepoznaje crkve i verske zajednice kao važne aktere, što se ističe kao posebno značajano kada se radi o zajednicama pogođenim nasiljem. Kosovsko društvo

je podeljeno na različite načine, po političkoj, etničkoj, društvenoj, administrativnoj i religijskoj liniji, dok se socijalna kohezija ocenjuje kao veoma niska.

Istraživanje „Pozicija i uloga verskih zajednica i crkava u procesu pomirenja i normalizacije odnosa Beograda i Prištine“ je potaknuto i činjenicom da, iako je priroda religije takva da sadrži i one elemente koji mogu da povećaju sukob, kao i one koje ga transformišu, stalno insistiranje na konfliktnom potencijalu u delu javnosti bacilo je u zapećak i delovanje koje je mirotvoračkog karaktera.

Cilj je da se osvetli i razmotri uloga i pozicija crkvi i verskih zajednica u procesima pomirenja i normalizacije odnosa Beograda i Prištine, kao i da se prepoznaju (nedovoljno iskorišćeni) resursi za mir.

Istraživanjem je obuhvaćena kratka analiza moguće uloge crkvi i verskih zajednica u post-konfliktnim društvima, dok se glavni deo istraživanja bazira na intervjuima predstavnika Srpske pravoslavne crkve i Rimokatoličke crkve, kao i ekspertskim intervjuima, koji su uključivali sagovornike iz akademske javnosti, nevladinog sektora i medija. Uzorak je obuhvatio 15 intervjuja, među kojima su četiri predstavnika SPC, četiri predstavnika Rimokatoličke crkve, trojica profesora univerziteta, dva predstavnika medija, predstavnik nevladinog sektora i predstavnik međunarodne organizacije.

Uz svesnost da je upitno govoriti o normalizaciji odnosa ako nema vladavine zakona i poštovanja ljudskih prava, autorke su težile da analiziraju potencijal crkvi i verskih zajednica u kosovskom društvu, kada je reč o pomirenju, odnosno gde se nalazi najveći prostor za sadašnje i buduće delovanje, a gde su najveći problemi; kako je u društvima percipiran dosadašnji rad crkvi i verskih zajednica po pitanju suživota Srba i Albanaca; šta bi za predstavnike Srpske pravoslavne crkve i Katoličke crkve na Kosovu i Beogradu predstavljalo normalizaciju odnosa i kako oni vide svoju ulogu u procesu normalizacije; šta bi mogli još da učine; koja podrška bi im bila potrebna; konačno, koje smernice i dobre prakse mogu biti identifikovane i primenjene, s obzirom na politički i društveni kontekst. Ispitanici sagledavaju proces pomirenja kao u značajnoj meri uslovljen političkom voljom, spor i kompleksan, a verski potencijal u ovim procesima kao otuda ograničen, ali i dalje veoma važan. Naglašava se njegov značaj kada se radi o približavanju etničkih zajednica, smanjenju sukoba, promeni percepcije drugog, kao i izgradnji poverenja.

Ističe se mahom pozitivna uloga Crkvi u ovom segmentu, dok ispitanici srpske nacionalnosti posebno ističu brigu i podršku Eparhije raško-prizrenske koju pruža svojim vernicima, ali i njeno delovanje na smirivanju međuteničkih napetosti.

Za predstavnike Eparhije raško-prizrenske, normalizacija bi predstavljala bezbedan i dostojanstven život sveštenstva, monaštva i vernika, adekvatnu institucionalnu zaštitu svetinja, vladavinu prava i poštovanje prava svih građana, kao i spremnost albanskog društva da Srbe prihvate kao narod koji je autohton na tom prostoru i poseduje svoju kulturu i duhovnost, dok je za predstavnike Rimokatoličke crkve, ona nemoguća bez istorijskog pomirenja između Srba i Albanaca.

Međusobni odnosi verskih poglavara na Kosovu najčešće se opisuju kao „korektni“, „bez većih razmirica“, dobri, čak srdačni, dok kontakte predstavnika crkvi i verskih zajednica sa vernicima drugih konfesija i religija većina ispitanika ocenjuje kao retke.

Ispitanici naglašavaju važnost ličnih odnosa, ocenjujući lične primere kao ključne, dok se religijske hijerarhije u nekoliko odgovora ocenjuju kao trome ili nevoljne da se bave društvima u ovim segmentima.

U istraživanju je navedeno više konkretnih primera koji bi mogli da služe kao uzor, poput prihvatanja 200 ugroženih kosovskih Albanaca 1999. godine od strane manastira Visoki Dečani, a ističu se i primeri međusobne pomoći i srdačnih susreta, ali se podseća i na proces pomirenja koji je postojao između Nemačke, Francuske, Poljske i Velike Britanije posle Drugog svetskog rata – u pitanju su decenije okupljanja religijskih predstavnika i razmene studenata koje su urodile plodom, jer su religijski predstavnici nosili ta iskustva svojim zajednicama i svom okruženju.

Nekolicina sagovornika iz nevladinog i medijskog sektora je naglasila važnost javnog slanja simboličkih poruka – bilo da predstavnici hrišćanskih konfesija i muslimani sede za istim stolom, bilo da posećuju jedni druge na veće praznike, ili da organizuju skupove, ali sve to sa javnom vidljivošću. Mediji su kritikovani zbog odsustva određenih glasova, te, kako je pomenuto, zbog prećutkivanja onoga što se ne uklapa u zvaničnu politiku.

Dominantni javni diskurs više ispitanika koji se osvrću na širu sliku i opštu klimu opisuje kao nepovoljan, za šta glavnu odgovornost, osim medija, snosi najpre politika. Ispitanici iz crkvenih redova, ali i eksperti, napominju da je važno da se religijski stavovi ne politizuju odnosno da se ne dopusti da politika instrumentalizuje crkvu. Ovo posebno naglašavaju predstavnici SPC, a nekolicina eksperata procenjuje da je ova distanca, kada je reč o Eparhiji raško-prizrenskoj, uspešna.

Kako bi tradicionalne crkve i verske zajednice na Kosovu, osim smirivanja tenzija i podrške svom narodu, značajnije aktualizovale svoje potencijale za pomirenje i normalizaciju, i značajnije se svojim primerom izmestile iz dominantnog konfliktnog okvira, ispitanici su najpre naglašavali samokritiku, suočavanje sa istinom o svojoj

i prošlosti svoje etničke zajednice, i razgovore o sukobljenim istorijskim narativima.

Takođe, „istina“ se ponavlja kao ključna reč – istina o sebi i drugima; sagledavanje sebe i drugih pod svetlom objektivne istine; suočavanje sa istinom i, konačno, istina kao suočavanje sa zločinima protiv civila obe strane i njihovo dovođenje pred lice pravde, uz priznavanje patnji i stradanja civilnog stanovništva, bilo za vreme ratnih dejstava ili u godinama posle rata. Kao važni aspekti pominju se pokajanje i oprost. Nekolicina ispitanika kritikovala je odnosno upozoravala na stavove verskih lidera koji univerzalizam verskog učenja zamenjuju partikularizmom nacionalnog.

Religijske zajednice, zagovaranjem svojih vrednosti – praštanja, pomirenja, pogleda u sebe, jednakosti – mogle bi pozitivno da utiču na potencijalne tenzije. Naravno i one bi morale da „se izlože“ odnosno preispitaju svoje dosadašnje delovanje i ulogu, te na svom primeru pokažu poželjan društveni obrazac.

Preporuke namenjene međunarodnim organizacijama i civilnim sektoru obuhvatale bi, između ostalog, organizovanje intenzivnijih susreta pripadnika različitih verskih zajednica i crkava, kao i njihovo uključivanje u projekte vezane za društvo, društvene dijalog i obrazovanje.

Takođe, u programima škola, seminara i debata koji se bave temama vezanim za pomirenje trebalo bi više uključiti religijske predstavnike, kao i pružiti više podrške onim istaknutim pojedincima iz crkvi i verskih zajednica u sprovođenju njihovih ideja i projekata.

Konačno, kao dalji korak, preporučuje se koncipiranje funkcionalnog „obrazovanja za mir“, baziranog na univerzalnim religijskim vrednostima i činjeničnim historiografskim sadržajima.

Preporuke za medije obuhvataju bolju edukaciju novinara, kao i prakse izveštavanja u skladu sa novinarskim standardima, ali i davanje veće pažnje pojedincima iz crkvi koji su najbolje upoznati sa situacijom, a svojim dosadašnjem delovanjem i primerom šalju poruke važne za oba društva.

Kada je reč o Crkvama i verskim zajednicama, preporuka je da se radi na jačanju solidarnosti među Crkvama i verskim zajednicama odnosno da se javno reaguje u slučajevima incidenata koji ugrožavaju drugu Crkvu, što važi i za društvene aktere. Susreti verskih lidera bi trebalo da budu češći, da uključuju razgovor o kompleksnim i osetljivim pitanjima, a rezultati tih razgovora bi bili dostupni javnosti. Preporuke se posebno tiču rada sa mladima.

DIJALOG NA RESPIRATORU

Lazar Rakić, programski rukovodilac Centra za alternativno rešavanje sporova
e-mail: lazrakic@gmail.com

Nastavak dijaloga u 2020. ima šanse, ali postizanje finalnog sporazuma nema skoro nikakve. A ukoliko sporazuma nema ove godine, pitanje je da li će ga i kada biti.

Kontekst

2020. se pominjala kao godina rešenja iz uglavnom jednog razloga: dijalog Beograda i Prištine je pažnju vrha američke administracije dobio u poslednje dve godine. Razlog pojačanog interesovanja administracije Donalda Trampa je potreba za međunarodnim diplomatskim uspehom u godini američkih izbora.

Na osnovu glasina i probnih balona, čini se da su još krajem 2017. Vučić i Tači došli do određenog rešenja koje je podrazumevalo teritorijalno razgraničenje/podelu Kosova/ razmenu teritorija uz priznanje tog ostatka Kosova od strane zvaničnog Beograda. I jedan i drugi imali su svoje razloge.

Kosovski predsednik zatražio je spas od pretnji od optužnice specijalnog suda u vidu svoje međunarodne afirmacije kao aktera mirovnog procesa u Evropi. A pored ličnog interesa, postalo je evidentno da Kosovo, uprkos brojnim priznanjima, ipak ne može da bez priznanja matične države prevaziđe status kvo.

Na suprotnoj strani pregovaračkog stola, Aleksandar Vučić je svoju snagu izgradio zahvaljujući međunarodnoj podršci, a zbog kooperativnosti na kosovskom pitanju koje je trebalo u jednom trenutku da se zaključi. Stoga, do razgovora koji podrazumeva teritorijalno cepkanje i srpsko priznanje Kosova došlo je iz jednog razloga: ne postoji politička elita u Beogradu koja će trenutno de jure priznati Kosovo u ovim granicama i to politički preživeti. To ne bi mogao čak ni Vučić sa preko 50% podrške. To će potvrditi svako ko razume dinamiku srpskog društva. S druge strane, čak i rešenje koje podrazumeva podelu Kosova i dodatne mere zaštite srpske kulturne baštine na Kosovu, a uz priznanje ostatka Kosova se u Beogradu teško preživljava, ali Vučić bi u tome uspeo, kao neko ko kontroliše ceo sistem i najviše resursa, zahvaljujući čemu istovremeno i upravlja narativima.

Ovakva ideja, uprkos brojnim demantijima, ipak je naišla na određeno razumevanje kod američke administracije,

najverovatnije zbog toga što bi se uz nju najbrže zaključili pregovori. S druge strane, glavni evropski akter Nemačka se žustro oduprla takvom rešenju, iz straha od daljih posledica na Balkanu.

Zbog postavke pozicija zainteresovanih strana, u Prištini se došlo do suštinske blokade ove ideje. Prouzrokovana je situacija koja je podsećala na Koštuničinu Srbiju pre 13-14 godina: društvo političkog pluralizma, gde političke stranke nisu u mogućnosti da samostalno uzurpiraju javni diskurs i društvo koje upire prstom na ustav braneci svoju svetu zemlju. Uz to, kosovsko društvo naviklo je na niz diplomatskih pobeda kada je međunarodna afirmacija kosovske nezavisnosti u pitanju, te je pominjanje ovakvog rešenja naišlo na ogroman otpor u kosovskoj javnosti.

Očekivano, podrška otporu stigla je iz Nemačke. Pro forme reakcija Nemačke na odluku Ramuša Haradinaja da uvede taksu od 100%, koje blokiraju dijalog već godinu i po dana, kao i kasnija jasna podrška vladi Albina Kurtija da se fokusira na vladavinu prava i ekonomiju, uz stav da dijalog može da sačeka – još je jedan indikator da se o rešenju koje podrazumeva teritorijalne promene i razgovaralo. Da rešenje ne podrazumeva ovaj teritorijalni pristup, nema razloga zašto i Nemačka ne bi stala uz SAD da izvrši pritisak na vladu Kosova da ukine takse i da se dijalog nastavi.

Cilj je stoga odložiti dijalog i rešenje nakon američkih izbora i nadati se da Trump neće biti reizabran.

Šta donosi naredni period i COVID-19?

Povod za obaranje vlade Albina Kurtija je naslaganje koalicionih partnera oko načina borbe protiv koronavirusa, ali i odbijanje Kurtija da bezuslovno ukine takse od 100%, što je bio preduslov za nastavak dijaloga. Pritisak za ovo političko razračunavanje je došao i od specijalnog predstavnika predsednika SAD za mirovne pregovore Beograda i Prištine, Ričarda Grenela.

Mogućnost sastavljanja nove vlade na Kosovu bez Kurtijevog Samoopredeljenja može dovesti do ponovnog pokretanja dijaloga ali teško i rešenja. Nova vlada bez Samoopredeljenja, koje po istraživanjima nakon obaranja vlade Albina Kurtija ima rast rejtinga na preko 40%, neće biti vlada koja uživa puno poverenje i svako rešenje sa teškim kompromisima će za nju, a i za predsednika Tačija, biti političko samoubistvo.

Sa druge strane, možda i najbitniji faktor koji ne ide na ruku rešenju jesu epidemija koronavirusa i njene ekonomske posledice u SAD. Utisak je da zbog toga, potencijalno političko rešenje pitanja Kosova sasvim sigurno ne nosi isti broj poena Trampovoj administraciji koliko je nosilo do pre par meseci.

Ovde se postavlja pitanje zbog čega onda pritisak Grenela za obaranje Kurtijeve vlade? Pritisak je mogao biti lične prirode. Prvo, Grenel sam ima problem kredibiliteta u američkoj javnosti, pa rešenjem pitanja Kosova želi da izgradi imidž čoveka od poverenja koji isporučuje stvari. Drugo, moguće je da se zbog Kurtijevog suprotstavljanja Grenelu radi o jednostavnom principu potčinjavanja i postavljanja određenog političkog činioca na mesto.

Na kraju, određene okolnosti u doba pandemije idu potpuno u prilog potencijalnom rešenju ove godine, te ga stoga ne treba potpuno isključiti. Teški kompromisi bi sasvim sigurno proizveli nezadovoljstvo u oba društva, koje bi se, u normalnim okolnostima, sasvim sigurno ispoljilo na ulici. U doba pandemije, zabrane (i straha od) javnog okupljanja i policijskog časa, sve što bi od protesta videli, bilo bi lupanje u šerpe na terasama. Rizik od etničkih sukoba na Kosovu bi bio minimiziran.

Šta nakon američkih izbora?

Pandemija koronavirusa imaće razorne posledice po svetsku ekonomiju. Ovaj događaj ima potencijal da bude najznačajnija svetska promena nakon Drugog svetskog rata. Teme koje se vezuju na pandemiju će biti dominantne na svetskom nivou, te ostaje pitanje u kojoj meri će političke elite svetskih sila videti politički interes u davanju pažnje rešavanju kosovskog pitanja. Ipak, ne zaboravimo Grenela. Ukoliko on i nakon američkih izbora bude ponovo visoko pozicioniran u administraciji, dijalog Beograda i Prištine bi mogao ostati na njegovoj ličnoj agendi.

Tekst je prvobitno objavljen na internet stranici Nove društvene inicijative [New social initiative](#).

Nacionalni konvent
o Evropskoj uniji

RG NKEU za Poglavlje 35 predstavila nove analize na teme od značaja za proces normalizacije odnosa Beograda i Prištine

Radna grupa Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji je organizovala webinar na kojima su predstavljeni ključni nalazi dve analize: "Srpska kulturna i verska baština na Kosovu: od Ahtisarijevih specijalnih zona do finalnog statusa" (analiza dostupna [OVDE](#)) i "Pozicija i uloga verskih zajednica i crkava u procesu pomirenja i normalizacije odnosa Beograda i Prištine" (analiza dostupna [OVDE](#)).

Na webinaru o srpskoj kulturnoj i verskoj baštini na Kosovu su, pored autora Stefana Surlića (Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu) i dr Igora Novakovića (ISAC Fund), učestvovali u svojstvu diskutanata i doc. dr Jelena Lončar sa Fakulteta političkih nauka, dr Milan Igrutinović, istraživač Instituta za evropske studije i Hose Maria Arraiza, istraživač iz Madrida, Španija. Specijalni gost događaja je bio otac Sava Janjić, iguman manastira Visoki Dečani. Webinar je organizovan 20. maja 2020.godine i dostupan je na [YouTube kanalu InTER-a](#).

Drugi po redu webinar organizovan je 27. maja 2020. godine, gde su predstavljeni ključni nalazi analize o ulozi i poziciji crkava i verskih zajednica u procesu normalizacije odnosa Beograda i Prištine. U panelu su učestvovali: autorke Aleksandra Popović (Fondacija Konrad Adenauer) i Jelena Jorgačević Kisić (Forum za religiju, medije i kulturu sećanja), otac Sava Janjić, iguman manastira Visoki Dečani i prezviter Nenad Živković, paroh SPC u Augzburgu i doktorand religiologije na Univerzitetu u Erfurtu, Nemačka. Webinar je dostupan na [YouTube kanalu InTER-a](#).

Događaje je moderirao Dragiša Mijačić, koordinator RG NKEU za Poglavlje 35.

Webinari su organizovani od strane InTER-a koji koordinira Radnom grupom Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji za Poglavlje 35, a čiji rad je podržala Fondacija za otvoreno društvo, Srbija.

RG NKEU za Poglavlje 35 na sastancima sa novinarima i predstavnicima diplomatskog kora u Beogradu

U cilju predstavljanja dosadašnjeg rada i budućih planova Radne grupe NKEU za Poglavlje 35: Ostala pitanja - Kosovo organizovani su sastanci sa novinarima i predstavnicima diplomatskog kora u Beogradu. Na sastancima je pokrenuta diskusija o različitim pitanjima relevantnim za ovo Poglavlje i dijalog Beograda i Prištine, a posebna pažnja je posvećena prezentaciji ključnih nalaza analiza izrađenih u okviru istraživačkih aktivnosti Radne grupe. Takođe, prisutne članice Radne grupe su, svaka u svojoj oblasti, predstavile svoj rad i stavove u okviru Poglavlja 35.

Ovi sastanci su prilika za jačanje odnosa medija i članica Radne grupe, podsticanje dijaloga, kao i za uspostavljanje ili unapređenje saradnje u pogledu rada na pitanjima iz Poglavlja 35.

Sastanci su podržani od strane Fondacije za otvoreno društvo, Srbija u okviru projekta za podršku radu Radne grupe Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji za Poglavlje 35, koji sprovodi Institut za teritorijalni ekonomski razvoj (InTER).

SPORAZOOM: Dijalog u svetlu izbora

Nakon što je roba iz Srbije počela da ulazi na Kosovo bez taksi, a spoljnotrgovinska razmena počela da se obnavlja, postavlja se pitanje kada će i kako doći do nastavka prekinutog dijaloga Prištine i Beograda. U kom formatu će se dijalog nastaviti? Kako će na proces normalizacije odnosa uticati parlamentarni izbori u Srbiji zakazani za 21. jun i mogući izbori na Kosovu?

U novom Sporazumu su odgovore na ova pitanja dali Milan Antonijević, izvršni direktor Fondacije za otvoreno društvo, Srbija, Ljiljuzim Peci, direktor instituta Kipred u Prištini i Goran Avramović, glavni i odgovorni urednik Radio Televizije Kim u Čaglavici. Emisija je dostupna [OVDE](#).

COVID19 kriza – aktivni odgovor građana

Od početka pandemije virusa korona i uvođenja mera zaštite na Kosovu NVO Aktiv je, prilagođavajući se situaciji, a pored svojih redovnih aktivnosti, posebnu pažnju posvetila položaju manjinskih zajednica i ugroženih grupa u novonastalim okolnostima. Kao odgovor na pandemiju, NVO AKTIV je uspostavila Građansku grupu za brzo delovanje sa ciljem nadgledanja implementacije mera centralnih i lokalnih institucija u brobi protiv pandemije i njenih posledica u sredinama sa nevećinskim zajednicama na Kosovu. Ova grupa okuplja koordinate iz svih krajeva Kosova koji u saradnji sa HAB-om, a koji se nalazi u Mitrovici, na dnevnom nivou informišu o problemima u svojim sredinama. Više o aktivnostima Građanske grupe možete pronaći na [LINKU](#).

Pravi ugao: Intervju Dragiša Mijačić

Koordinator Radne grupe NKEU za Poglavlje 35, Dragiša Mijačić, gostovao je u emisiji Pravi ugao na RTV Vojvodina, gde je komentarisao mogući nastavak dijaloga Beograda i Prištine nakon pandemije korona virusa. Mijačić je istakao da su ključna pitanja sa kojih pozicija se polazi, u smislu da li se nastavlja tamo gde je stao Briselski dijalog ili je u pitanju reset svih mogućih pregovora i kreće se odmah u konačni sporazum. "Trebalo bi videti da li će se otvoriti pitanje konačnog statusa, jer je za veliki broj država to završeno, ali američka administracija je pokazala spremnost da sasluša koji su to razlozi i zahtevi Srbije da se kosovska nezavisnost ostvari u punom kapacitetu", naglasio je Mijačić. Emisija je dostupna [OVDE](#).

U Biltenu Radne grupe NKEU za Poglavlje 35 se iznose stavovi o pregovorima između Beograda i Prištine, prednostima i posledicama ponuđenih rešenja na stanje demokratije i društva u Srbiji, položaj i zaštitu etničkih zajednica na Kosovu, regionalnu stabilnost i pomirenje, Evropske integracije Srbije i druge važne teme od interesa za razvoj našeg društva. U biltenu se objavljuju tekstovi i stavovi članica Radne grupe, ali se daje mogućnost i drugim društvenim i političkim akterima da iznesu svoje stavove po pitanjima od značaja za Poglavlje 35. Bilten izlazi više puta mesečno, distribuira se putem elektronske pošte, i može da se preuzme sa internet stranice Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji, kao i sa stranice Instituta za teritorijalni ekonomski razvoj (InTER) koji koordinira radom Radne grupe za Poglavlje 35 i uređuje sadržaj biltena.

BILTEN RADNE GRUPE NACIONALNOG KONVENTA O EVROPSKOJ UNIJI ZA POGLAVLJE 35

Broj 33 (maj 2020.)

poglavlje35@regionalnirazvoj.org

www.eukonvent.org

www.regionalnirazvoj.org

Mišljenja i stavovi izraženi u ovom Biltenu predstavljaju stavove autora i ne odražavaju neophodno zvanične stavove Fondacije za otvoreno društvo, Srbija, Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji, ni InTER-a.